

Моклиця
Андрій

Język polski: ćwiczenia składniowe

Пропонований збірник містить:

1) завдання і вправи для ознайомлення з основними поняттями і термінами сучасного польського синтаксису (zdanie, wypowiedzenie, równoważnik zdania, zdanie współrzędne, zdanie podrzędne та ін.) і формування практичних навичок синтаксичного аналізу;

2) завдання і вправи для удосконалення навичок усного і писемного мовлення (особливості функціонування прийменників і сполучників у реченні, синтаксичні вимоги різних частин мови, порядок слів у реченні та ін.);

3) завдання і вправи порівняльно-зіставного характеру, мета яких – сформувати системне уявлення про подібність і відмінність синтаксичної структури польської та української мов.

Для студентів-філологів, які вивчають польську мову як іноземну.

Моклиця А. В.

Język polski: ćwiczenia składniowe.

Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2018. 82 с.

ZNAKI I SYMBOLE

zadania ustne

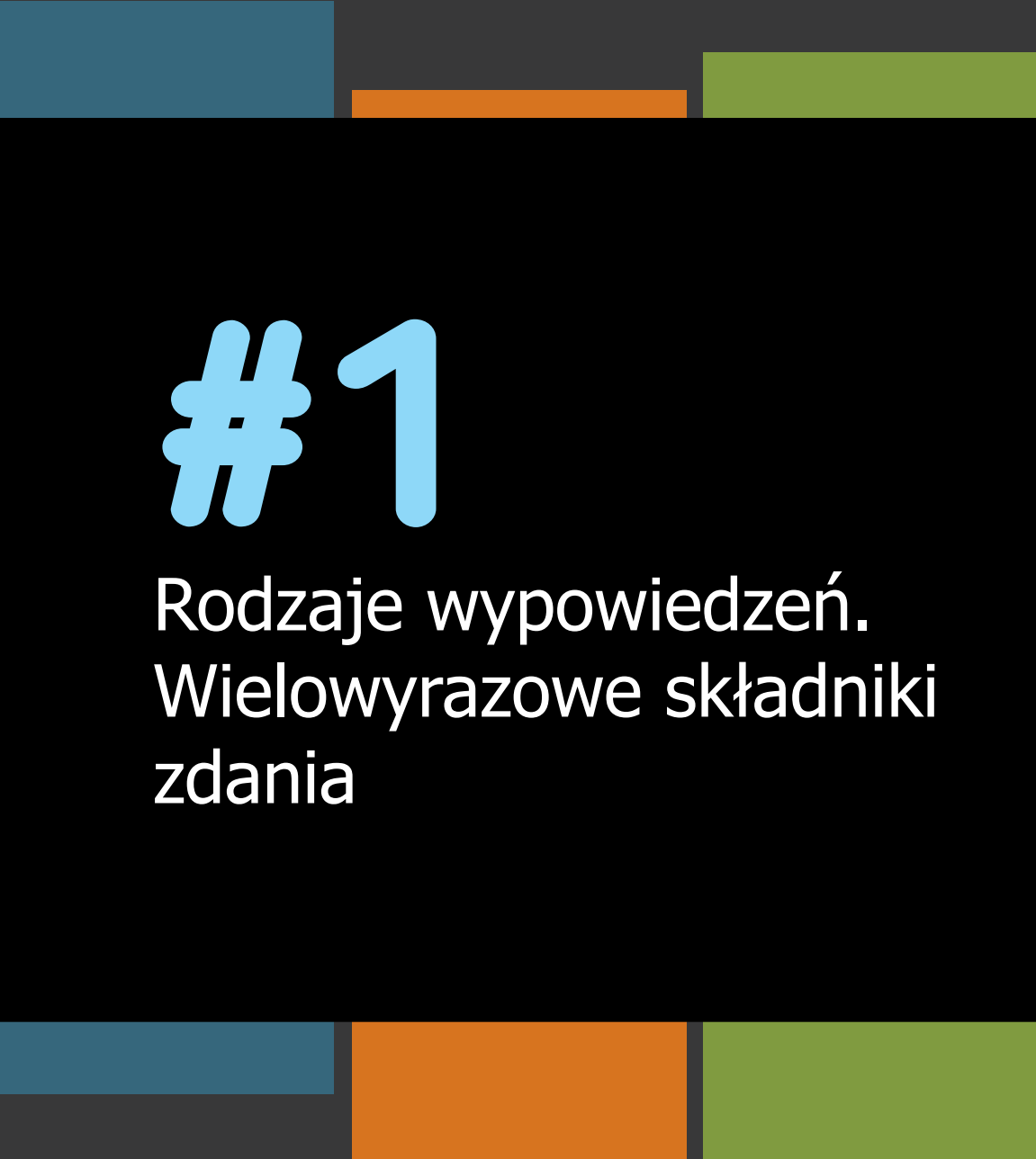
zadania pisemne

słownik ogólny / poprawnej polszczyzny

terminologia składniowa

#1

Rodzaje wypowiedzeń.
Wielowyrzowe składniki
zdania

#1

W podanych tekstach wskaż typy wypowiedzeń (oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe; pojedyncze, złożone; rozwinięte, nierozwinięte, równoważnik zdania)

Kogut przeczytał ogłoszenie: „Potrzebujemy zwierząt – Cyrk”.
– Zgłoszę się – powiedział składając gazetę. – Zawsze chciałem być artystą.

Po drodze snuł wielkie plany:

– Sława i pieniądze. A może nawet wyjazdy za granicę.

– I z powrotem – dodał Lis.

– Dlaczego z powrotem? Za granicą podpiszę kontrakt z Metro Godwyn Meyer.

Dyrektor przyjął go na świeżym powietrzu, gdzie urzędował. Właśnie rozwijano namiot cyrkowy. Ja i Lis zatrzymaliśmy się opodał.

– Bardzo mi miło, że pan się do nas zgłasza. Można poznać godność?

– Lew – przedstawił się Kogut krótko.

– Lew? – zdziwił się dyrektor. – Czy jest pan tego pewny?

– Ewentualnie tygrys.

– No dobrze. Wobec tego niech pan zaryczy. Kogut zaryczał jak umiał.

– Owszem, nieźle, ale są lepsze lwy od pana. Gdyby pan się zgodził na koguta, to co innego.

Wtedy mógłbym pana zaangażować.

– Ja dla pana przyjemności nie będę udawał ptaka – obraził się Kogut.

– Żegnam wobec tego.

W drodze powrotnej Kogut milczał ponuro. Wreszcie nie wytrzymałem.

- Co ci strzeliło do głowy, dlaczego chciałeś grać lwa?
  - Jak to, dlaczego... – odpowiedział za niego Lis. – Czy widziałeś kiedy artystę bez ambicji?
- (S. Mrozek)

***

- A, to pan? – mówił trującym głosem główny policjant. – Proszę, niech pan siada – nie! raczej niech pan stoi, zbadamy pana.
  - Łysa główka kiwa się szybko; gazowe światło rozlewa się na niej jak atrament.
  - Nazwisko?
  - Porfirion Osiełek false Hilarion Gaff.
  - Aha... false... śliczne nazwisko.
  - Ależ, panie szefie!
  - Proszę się nie tłumaczyć, jestem sangwinierny.
  - Ależ, panie szefie, ja się tak nazywam od urodzenia!
  - Tym gorzej dla pana, jesteś pan sfalszowany w łonie matki. Sekretarzu, pisać!
- (K. I. Gałczyński)

#2

Scharakteryzuj podane wypowiedzenia, używając terminów: pojedyncze/złożone podrzędnie/złożone współrzędnie; nierozwinięte/rozwinięte; równowaznik zdania/zawiadomienie/wykrzyknienie; oznajmujące/pytające/rozkazujące

WZÓR:

Marcin wrócił do domu - zdanie pojedyncze, rozwinięte, oznajmujące

Ty poczekaj, a ja pójde.
Słuchajcie!
Ptaki śpiewają.
Chłopcy czytają czasopismo.
Jak się masz?
Pies szczeka, a kot miauczy.
Hej!
Zbrodnia i kara.
Świta.
Czytam.
To ojciec.
Napisawszy list poszedł na pocztę.
Siedzę i myślę o życiu.
Wszyscy są zajęci.
Siadać!
Trzeba napisać utwór.
Mały chłopiec idzie ścieżką prowadzącą do lasu.
Piękna pogoda.
Żołnierze wyruszyli, by walczyć na wojnie.
Cisza!
Odwiedzę kolegów albo pójdę na spacer.
Siedział przy stole, czytając gazetę.
Pan Tadeusz.
Dokąd to?
O Boże!
Wędliny.

#3-4

Ułóż krótki tekst, który zawiera różne typy wypowiedzeń (oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe; pojedyncze, złożone; rozwinięte, nierozwinięte, równoważnik zdania)

Przetłumacz na język polski.
Podaj 2 warianty tłumaczenia:
1) zawierający tylko zdania,
2) zawierający tylko równoważniki zdań

Увага!
Потяг від'їжджає через 5 хвилин.
Просимо заходити і зачиняти двері.
Зараз четверта по обіді.
В селі тихо.
Усі люди в полі.
Здалеку чути спів косарів.
Що за зустріч!
Як здоров'я?
Непогано.
А що у Вас?
Все по старому.
Як завжди багато роботи.
Вже шоста година.
Ви готові до екскурсії?
Через хвилину вирушаємо.
Сідайте.

#5

A) Z podanych zdań wypisz wielowyrzowe składniki i rozdziel je na trzy grupy:

- a) **wyrażenia syntaktyczne**
- b) **złożone formy gramatyczne**
- c) **zestawienia słowotwórcze i frazeologiczne**

B) Ułóż 3 zdania, używając wielowyrzowych składników zdań

I oto przed nami – nie, nie wierzę własnym oczom – gmach dosyć płaski, szkoła, do której Pimko ciągnie mnie za rączkę pomimo płaczów i protestów i w którą wpycha mnie przez furtkę (W. Gombrowicz).

Spotkałem bliźniego mego, który ni stąd ni zowąd dał mi w pysk (S. Mrożek).

Wreszcie po półgodzinnym marszu stanął pod Wieżą Lunatyków. O gastronomii nie ma, oczywista, zielonego pojęcia (K.I. Gałczyński).

Bardzo przemókl i przeziębł do szpiku kości. Wtedy zadumane olszyny słuchają urwanych, radosnych wybuchów głosu, podobnych do pocałunków (S. Żeromski).

Niech ciocia na to nie zważa! Materia okrywająca sprzęty pąsową barwą swą sprawiała na pierwszy rzut oka wrażenie świetności (E. Orzeszkowa).

#2

Składnia przyimków

#1

Uzupełnij teksty przymkami

Hiszpania to mój ulubiony kraj
Tęsknię po przebywaniu ..... tych wszystkich zwariowa-
nych ludzi, którzy biegają ..... metra, wskakują .....
autobusów, umykają ..... motocyklami, wyskakują
..... autobusów i tkwią ..... korkach licznych, podzi-
wiają te wszystkie pomniki ..... tych absurdalnych par-
kach. Jakże mi brak podejrzanych damulek ..... Placu de
la Conkorde. Hiszpania ..... mojej wyobraźni była cał-
kiem inna. Zdaje się, że mogłabym pozostać ..... zawsze
..... Hiszpanii – gdybym wcześniej nie zobaczyła Paryża
(...) Teraz przebywam ..... Majorce i byłby to prześliczny
zakątek, gdyby utopić ..... morzu te wszystkie emeryto-
wane wdowy i zabronić im popijania Martini Dry. Napraw-
dę, czegoś takiego ..... życiu nie widziałam. Jak te stare
baby żłopiają i robią oczy ..... każdego mężczyzny, a w
szczególności ..... takich ..... osiemnastu lat (...)
Dałam się namówić pewnej angielskiej rodzinie, którą po-
znałam ..... Barcelonie, ... nudną wyprawę .....
Sewilli. Chcą mnie zabrać ..... walkę byków. .... cały
czas mojego pobytu jeszcze tego nie widziałam. Są sympa-
tyczni. On jest czymś ..... rodzaju poety ..... BBC
(...) Mają postrzelonego synka, który ubzdurał sobie, że się
..... mnie zakochał. Jest zbyt angielski i ..... wiele,
wiele ..... młody. A więc jutro wyjeżdżamy ..... dzie-
sięć dni. Oni wracają następnie ..... Anglii, a ja .....
Ciebie!

***

Prowadzony ..... Kubę Dąbrowskiego w latach 2005–2009 blog to pełna sentymentu opowieść ..... Polsce, jego dziewczynie i bliskich. .... kilka lat zebrał on obszerne archiwum ciepłych, codziennych zdjęć. Fotograf konsekwentnie trzymał się estetyki lo-fi, swoje zdjęcia robiąc kompaktowym aparatem ..... kliszę. .... kilku latach prowadzenia strony ..... adresem accidentswillhappen.blogspot.com link otwiera się w nowym oknie przeniósł się ..... profil bardziej zawodowy.

(Źródło: culture.pl)

***

Technologia VR zyskuje ostatnimi laty ..... popularności. Jest wykorzystywana nie tylko ..... grach komputerowych czy krótkometrażowych filmach, ale także ..... teatrze. Wszyscy, użytkownicy skype'a, nawigacji GPS czy gier komputerowych, funkcjonują ..... rzeczywistości rozszerzonej (augmented reality), czyli takiej gdzie świat generowany komputerowo nakłada się ..... rzeczywisty, «poszerza» go. Zwykle jednak odbiorca może wyczuć różnicę ..... real a second life. Celem firm pracujących ..... tą technologią jest zatarcie tej granicy, aby dać odbiorcy wrażenie silnego zanurzenia ..... wygenerowanym świecie. Wtedy mamy ..... czynienia ..... VRem.

(Źródło: culture.pl)

#2

Uzupełnij wyrażenia
rzeczownikami,
np. **blady ze ... strachu**

bezczelny wobec
wolny od
otwarty na
chciwy na
wyższy o
przeświadczony o
dobry w
zagniewany na
rozmiłowany w
gotowy do
zależny od
sprzeczny z
korzystny dla
zaślepiony w
szczęśliwy dla
obfity w
zdolny do
wdzięczny za
odpowiedni dla
życzliwy dla
wrażliwy na

oskarżony o
charakterystyczny dla
wymagający wobec
podobny do
czerwony z(e)
zadowolony z
przyjazny dla
doświadczony w
zakochany w
spokojny o
istotny dla
zaprzyjaźniony z
szczerzy wobec
niewykonany dla
zazdrosny o
troskliwy o
obojętny wobec
zgodny z
właściwy dla
ostatni z(e)

#3

Przetłumacz na język ukraiński.
Porównaj zakres, znaczenie i
wymagania składniowe polskich i
ukraińskich przyimków

DLA

Jedzenie dla kota
Kup dla mamy prezent imieninowy
Tolerancja dla myślących inaczej
Poradnik przydatny dla młodych matek
Przeczytaj to po prostu dla przyjemności

DO

Kufel do piwa
Dyrektor do spraw administracyjnych
Oddał rower do naprawy
Wsiąść do pociągu
Iść do kasy
Wlać olej do butelki
Do końca roku musimy spłacić kredyt
Do dziś dnia nie oddał mi pieniędzy
Chęć do życia

KU

Zbliżali się ku Kaliszowi
Obelisk ku pamięci ofiar represji
Ku mojemu zdziwieniu przyjechała cała rodzina Kowalskich

O

Proszę o herbatę
Zacześć nogą o próg
Wytrzeć nogi o słomiankę
Mieszkać o pół kilometra od dworca
Jurek o kilka lat starszy od ojca

Wyruszyć o świcie
Dyskutować o najnowszej premierze
Ramie o długości 40 cm
Wstać o własnych siłach
Zawodnik o stalowych nerwach

PO

Wchodzić po schodach
Podróżować po Polsce
Przejechać dłonią po włosach
Wciąż chodzi po sąsiadkach
Ma ubranie po bracie
Był najważniejszy po dyrektorze
Wypili po kieliszku (wina)
Butelka po wodzie sodowej
Po oczach poznał, że kłamie
Po obiedzie trzeba odpocząć
Iść po bułki
Szkłanka wypełniona po brzegi
Wchodźcie po trzy osoby

PRZECIW

Walka przeciw (przeciwko) najeźdźcy
Środek przeciw (przeciwko) owadom
Wykroczenie przeciw (przeciwko) obyczajowości
Mieć coś przeciw (przeciwko) komuś
Iść przeciw (przeciwko) wiatrowi

PRZY

Siedzieć przy oknie
Mieszkać przy ulicy Krótkiej
Przy matce czuła się bezpieczniej
Spędzał całe dni przy komputerze
Przy kolacji milczeli ponuro

Śpiewać przy akompaniamencie skrzypiec
Przy pomocy przyjaciół uporządkował cały ogród
Być przy pieniądzach

W

Zabawki leżą w pudle
Pracować w wyższej szkole pedagogicznej
W Australii
W przyszłym tygodniu
Urodził się w roku 1948
W tym dniu
Cukier w kostkach
Żyć w przekonaniu o porządku świata
Wyjechać w góry
W poniedziałek
Sukienka w kratkę

ZA

Słońce zachodzi za las
Za dwa dni rozpocznie się festiwal
Jest za dwadzieścia trzecia
Walczyć za wolność
Zapłacić za telefon
Sweterek za sto złotych
Napiszę to za ciebie
Uchodzić za człowieka rozrutnego
Schować się za drzewem
Za oknem przepiękna pogoda
Za każdym razem
Chodzić za pracą
Za panowania króla Stanisława

NA

Iść na zachód
Jechać na Majorkę
Iść na Darnycę
Jechać na Mazury
Jechać na Węgry
Wyjść na podwórze
Iść na lotnisko
Iść na dyskotekę
Na zimę wybieram się do Australii
Lekarstwo na gardło
Skrzynia na węgiel
Wspiąć się na wysokość 1200 metrów
Rana głęboka na pięć milimetrów
Mieszkać na wschodzie Polski
Pracować na uniwersytecie
Poznali się na koncercie

NAD

Skoczył nad poprzeczkę
Chodźmy się opalać nad rzekę!
Cóż jest przyjemniejszego nad wypoczynek na łonie natury!
Nad łóżkiem powiesiła plakat
Bydgoszcz leży nad Brdą
od
Od jutra złączą się wyjazdy
Odejść od okna
Od papierosów zżółkły mu zęby
Klucz od drzwi frontowych
Proszek od bólu głowy
Butelka od mleka
Parasol od słońca
Specjalista od centralnego ogrzewania

Produkt lepszy od importowanego
Różni się od moich pozostałych córek

POD

Wśliznął się pod koc
Odprowadził ją pod dom
Patrzyć pod słońce
Pod wieczór zrobiło się chłodno
Dobrać krawat pod kolor koszuli
Schowali się pod stołem
Mieszkać pod Poznaniem
Wychował się pod opieką babki
Most zarwał się pod ciężarem czołgów
Obiecać coś pod słowem honoru
Wiersz pod tytułem „Pani Twardowska”
Nadesłać list pod adresem...

PRZED

Wyjść przed dom
Maszerować przed szeregiem
Przed miesiącem spadł śnieg
Uciekać przed pogonią
Skłonić głowę przed bohaterem

PRZEZ

Przeplłynąć przez rzekę
Podjąć uchwałę przez głosowanie
Mówić przez radio
Przez cały dzień słuchała wiadomości radiowych
Przez chwilę nie wiedział, co robić
Dziękować za coś przez grzeczność
Przez wyraz pochodny będę rozumiał...
Dziecko wychowane przez dziadków
Pomnożyć siedem przez dwanaście

Z

Wyjąć chusteczkę z kieszeni
Tygodnik z dwudziestolecia międzywojennego
Zupa z grzybów
Jeden z wielu
Zarumienić się ze wstydu
Rozpłakała się ze szczęścia
Szedł ze znajomymi
Dom z ogródkiem
Patrzeć na kogoś z wyrzutem
Wiewiórka z puszystym ogonem
Z wyjątkiem kogoś, czegoś
Z pomocą kogoś
Z nadejściem pierwszych mrozów

#4-5

Uzupełnij luki właściwymi
przyimkami, np. **bluzka w
grochy**

egzamin ..... matematyki
papier ..... drukarki
prośba ..... pomoc
miejsce ..... inwalidy
lakier ..... paznokci
test ..... biologii

fotelik ..... dziecka
szafka ..... buty
koszula ..... kratę
film ..... miłości
torba ..... laptopa

W miejscu kropek wstaw
przyimek **do/dla**

szczoteczka ..... zębów
proszek ..... prania
pasta ..... butów
ścierka ..... podłogi
kosz ..... śmieci
zeszyt ..... rysunków
kufel ..... piwa
krem ..... golenia
szacunek ..... starszych
maszyna ..... zmywania
tolerancja ..... innych
boisko ..... koszykówki
klucz ..... drzwi
szampon ..... włosów

sympatia ..... pani
książka ..... dzieci
film ..... dorosłych
temat ..... omawiania
prezent ..... ojca
okulary ..... czytania
pokój ..... gości
woda ..... picia
warunki ..... rozwoju
krem ..... kobiet
pasta ..... podłogi
garnek ..... mleka
podstawa ..... rozmów

#6

W miejscu kropek wstaw
przyimek

pełnomocnik ..... spraw komputeryzacji
umrzeć ..... wycieńczenia
postępowanie ..... zasadom
uchodzić ..... specjalistę
proszę ..... ciszę
minister ..... spraw międzynarodowych
walczyć ..... sprawiedliwość
dziewczyna ..... dziecka
lek ..... bólu głowy
zaczepić się nogą ..... próg
półka ..... książki
rozpłakała się ..... szczęścia
..... dwa dni – festiwal
krople ..... serce
środek ..... komarom
siatka ..... zakupy
głosować ..... kandydata
płynąć ..... prądowi rzeki
mur wysoki ..... 4 metry
wyższy ..... 12 centymetrów
zmarł ..... ran
opierać się ..... teorii
oprzeć się ..... ścianę
lekarstwo ..... gardło
obniżka ceny 20%
80 kilometrów ..... godzinę
..... kilka lat starszy od ojca
on wykroczył ..... prawu
obejrzeć mecz ..... telewizji

#7

Przetłumacz na język polski.
Objaśnij użycie przyimków

Я голосуватиму за тебе на наступних виборах.
Він відчував сильну симпатію до цієї дівчини.
Для мами купи квіти, а для дітей іграшки.
Це погана тема для розмови.
Треба знайти гарну пасту для взуття і крем для сухої шкіри.
Ця каструля тільки для молока!
В нашому кабінеті немає великого кошика для сміття.
До нас на зустріч приїхав міністр у справах молоді і спорту.
Доню, занеси цю куртку у ремонт.
Ми можемо сісти в цей автобус або в той трамвай.
Я працюю в університеті, а мій брат навчається в політехніці.
Я повернуся з відрядження до 20 жовтня.
Влітку разом з родиною поїдемо у Білорусію, а восени – до Словаччини.
Лікар рекомендує мені ці краплі для горла.
В аптеці треба купити таблетки від головного болю і трави від кашлю.
Через поле ми їхали швидко – 90 км за годину, а у місті суттєво уповільнились – до 50 км за годину.
Моя сестра на 20 см нижча від мене.
Йдемо засмагати на річку, сьогодні такий гарний день!
Шановні, просимо тиші, засідання розпочнеться через 2 хв.
Не спирайтеся на цю стіну, вона свіжо пофарбована.
Мої дослідження спираються на сучасні мовознавчі теорії.
Ходімо швидше! У цьому парфумерному магазині знизили

ціни на 30 відсотків!
Ми запізналися на 20 хвилин на прийом до адвоката.
Це площина 50 см завдовжки.
Цілий тиждень він носить мені свіжі яблука і груші.
На морі треба захищатися від спеки.
Що ви розумієте під поняттям «корупція»?
Поділи 100 на 3 і дізнаєшся, скільки тисяч нам потрібно.
Не сиди біля вікна, там протяг!
Мій дружбан живе на вулиці Парковій біля 12 школи.
З минулого року він працює керівником відділу при
Міністерстві фінансів.
Я можу написати статтю тільки з допомогою моїх колег-
-студентів 5 курсу.
Цей шматок дерева можна розрізати тільки за допомогою
пилки.
Кажуть, що високо в горах вода кипить при температурі
нижчій, ніж 100 градусів Цельсія.
Я час від часу живу в Угорщині, а раз на рік буваю в
Італії.
Спираючись на нові дослідження з психології, можна
зробити цікаві висновки про сучасну людину.
Треба викинути ці пляшки від вина і банки з-під горошку.
По-моєму, ти помиляєшся.
Скажіть, будь ласка, за чим ця черга?
Майже всю дорогу ми їхали проти вітру.
Цей засіб від мух не найкращий.
Він це робить всупереч власним принципам.
Ми з Оксаною йдемо до театру, будемо вдома раніше
восьмої.
Треба захищатися від ударів.
Відвідувач говорив по телефону цілу годину.
Всупереч власним бажанням він взяв участь у конкурсі
талановитої молоді: усе через кохання.
Цей роман, написаний відомим письменником, досі дуже
актуальний.

#3

Rodzaje związków
składniowych. Wyrazy
poza związkami

#1

Określ rodzaj związku składniowego. Jakimi częściami mowy wyrażone są podrzędniki i nadrzędniki?

matka i ojciec
idea braterstwa
szedł kulejąc
przepraszać i dziękować
różny od stworzeń
dzieckiem zwykłym
żądny sławy
szybki i wściekły
trzy strzelby
obie ręce
dwie noce
człowiek bez ojczyzny
tu i ówdzie
niebo poblądłe
pełny wrzasku
proste gwoździe
mały ale silny

rzęsiste iskry
różne drogi
chłopczyzna ten
objawić ludziom
biegł szybko
zasługujący na uznanie
o godzinie dziewiątej
idę tam
okolice Drezna
lubi podróżować
oblicze nabrzmiąte
rzuca daleko
utaił dech
zachowuje się dumnie
szeroki świat
od rana pisał
tamten lasek

#2

A) Ułóż zdania zawierające zespoły wyrazów połączonych w związek zgody, w których wyrazem podrzędnym będzie:
1) przymiotnik, 2) zaimek przymiotny, 3) liczebnik główny, 4) liczebnik porządkowy, 5) imiesłów przymiotnikowy, 6) rzeczownik

B) Ułóż zdania zawierające zespoły wyrazów połączonych w związek rządu, w których wyrazem nadrzędnym będzie: 1) czasownik osobowy, 2) imiesłów przysłówkowy, 3) bezokolicznik, 4) rzeczownik

C) Ułóż zdania zawierające zespoły wyrazów połączonych w związek przynależności, w których wyrazem podrzędnym będzie:
1) przysówek, 2) imiesłów przysłówkowy, 3) bezokolicznik

#3

W podanych tekstach wskaż szeregi i związki

Słońce grzało coraz mocniej, noce były ciepłe i krótkie. Nad polami przeciągały niekiedy chmury rozsypujące deszcz. Ptasie gniazda wypełniały się pisklętami. Wszystko przygotowywało się do życia i wzrostu. W naturze wypryskiwały nowe istnienia, nowe głosy, nowe radości. Pola, krzaki i lasy, wzgórza i doliny okryły się zielonością rozmaitych odcieni. Tu i ówdzie błyszcząły jak gwiazdy kwiatki białe, różowe, niebieskie i żółte.

***

Tuż za ogrodem rozciągnął się duży staw zarosły grzybieniem, tatarakiem, wysokimi trzcinami i rokiciną. Do stawu wpływała rzeka, jak długi wąż, licznymi zakrętami wijąca się przez łąki. We mgle nakrywającej wodę plusnęły nagle i zerwały się cztery dzikie kaczki.

#4

A) Z podanych zdań wypisz wyrazy poza związkami, dzieląc je na:

- wyrazy charakteryzujące stosunek mówiącego do wypowiedzianej myśli albo wyrazy wskazujące na autora sądu (**wtrącone**);
- wyrazy nawiązujące do kontekstu (**nawiązujące**);
- **wołacze**;
- **wykrzykniki**

B) Ułóż 4 zdania, które zawierają różne typy wyrazów poza związkami

Ja ileż wam winien, o domowe drzewa! Natenczas Wojski chwycił na taśmie przypięty swój róg bawoli. Powiedz mi, doktorze, ale szczerze, co myślisz o Stachu? Za czym sędzia, powstawszy, odszedł zamyślony. Oczywiście, nie mogę na to zgodzić. Ach, ta godzina nigdy chyba nie wybije. Na szczęście chory odzyskał siły. Młodości! ty nad poziomy wylatuj! Takim kwestarzem tajnym był Robak podobno. Rafał, moim zdaniem, nie zawiedzie naszego zaufania (A. Mickiewicz).

***

Zresztą każdy pisarz jest wielki – przynajmniej każdy tak myśli o sobie. Tak więc przedstawia się epiderma zjawiska. Więc to jest niebezpieczne! Niestety, dziurka od klucza była zabita papierem. Oczywiście nic do dziś dnia nie zostało zreperowane. Ale tu, jak to mówią, nie mów hop (K. I. Gałczyński).

***

Teraz, gdy już wszystko runęło na łeb w bezdenną jamę trwogi, on się, jak to mówią, zawziął. Aż wreszcie cień poczyna ustępować. Nareszcie purpurowym płomieniem zapala się zorza nad lasem (S. Żeromski).

***

Zapewne, wyglądam na tyle, sama to wiem. No, wleczem się jak żółwie. Ot, lubię takie gadanie. Słowo honoru! czemu ty tak nie robisz? O, niech ciocia tak nie myśli! Nie był jednak ponętym (E. Orzeszkowa).

#5

Przetłumacz na język polski

Я, безумовно, був щасливий.
Отже, дівчата купили книжку.
По-моєму, квіти були красиві.
Будинок тут, видно, недавно збудовано.
На жаль, історія не зберегла імені далекого майстра.
Може, я міг би вам допомогти?
Генерал, видно, був чимось не вдоволений.
Полювання, як ви потім побачите, потребує багато часу.
Гори, здавалось, стояли тут поруч.
На щастя, її запросила до себе на село наша старша тітка.
Вже почалось, мабуть, майбутнє.

#4

Podmiot i orzeczenie w
zdaniu pojedynczym.
Drugorzędne człony zdania

#1

Wskaż podmioty i orzeczenia

Brakuje czasu. Janek nie był w domu. Byłem zmęczony. Weź! Kiedy przyjechaliście? Niech państwo usiada! Państwo Nowakowie odpoczywają. Wojsko maszeruje. Przybyło sił. Dwa psy szczekają. Piotruś jest mały. Chodzisz do szkoły? To moja siostra. Pan Nowak to lekarz. Dom został zbudowany. Zaczynasz rozumieć. Postanowiłeś się uczyć. Jestem zmuszony przerwać. Już świta. W oczach miga. Janka nie ma w domu. Tu się pracuje. Widać plamę. Należy zauważyć.

***

Zanim doszli do chaty Janosków, zrobiło się tak ciepło, że Michał zrzucił palto. Przed domem roiło się od ludzi, a muzyka już grała „witanego” coraz to nowym gościom. Karol jest moim dobrym przyjacielem. Nie będę sobą, jeśli tego nie dokonam. Wicher był taki, że zrywał dachy z domów. Dach był ze słomy. Zabici leżeli nie opodal wozu. Kilku z tłumu podążyło za nim w pewnej odległości. A tak mnie to męczyło przez cały czas.

***

Na końcu drobnym kroczeniem posuwał się Nużka z żoną. Przy świetle gazu sto dwadzieścia guzików błysnęło groźnie. Troje ludzi zamarło, skamieniało w powadze chwili. Podpisu nie było. To go trochę orzeźwiło. To samo czynią pozostali. W tych słowach było wszystko. Rwali obaj coraz szybciej. Para marmurowych bóstw spała pokryta błękitną glazurą nocy. Przed domem spaceruje chmura gołębi.
(K. I. Gałczyński).

#2-3

Wskaż podmioty i określ ich rodzaj

Goście weszli w porządku i stanęli kołem. Hrabia i Telimena poglądali w górę. Wrzask psów, krzyk strzelców, trąby dojeżdżaczy grzmiały ze środka puszczy. Ktoś dziś mnie opuścił w ten chmurny dzień słotny. Nagle coś mignęło wśród drzew. Głodnego syty nie rozumie. Pięciu chłopców nie wróciło jeszcze z wycieczki. Twoje „tak” podniosło mnie na duchu. Na niebie jaśniejają tysiące gwiazd. Gospodarza naszego nie ma w domu. Kilka wichrów raz po raz prześwisnęło spodem. Myślę. Grzmi. Staje się ciemno.

A) Ułóż zdania zawierające:

- a) podmiot szeregowy
- b) podmiot towarzyszący
- c) podmiot logiczny (niemianownikowy)
- d) podmiot wyrażony czasownikiem
- e) podmiot wyrażony przymiotnikiem

B) Za pomocą jakich części mowy wyraża się podmiot? Podaj przykłady

C) Ułóż 3 zdania bezpodmiotowe

#4

A) Jakie orzeczenie nazywamy **czasownikowym**, a jakie **imiennym**?

B) Ułóż zdania zawierające:

a) orzeczenie czasownikowe proste

b) orzeczenie imienne z pominiętym łącznikiem

c) orzeczenie imienne z przymiotnikowym orzecznikiem

d) orzeczenie czasownikowe złożone

C) Ułóż zdania według podanych schematów:

a) przydawka+podmiot+ orzeczenie proste+okolicznik

b) podmiot+łącznik+okolicznik+orzecznik

c) okolicznik+orzeczenie na -no, -to+przydawka+dopełnienie

D) Jakimi częściami mowy może być wyrażony **łącznik** oraz **orzecznik** orzeczenia imiennego? Podaj przykłady

#5

A) Określ rodzaj przydawki

lekarz dentysta
tamten inżynier
suknia z jedwabiu
owoce z ogrodu
pora obiadu
piosenka o miłości
niebo bez chmurki

długa ulica
zabawka dla dziecka
historia powszechna
król Zygmunt
napisany artykuł
pierwszy uczeń
powracał radosny

B) Czym motywowany jest szyk przydawki?

długa ulica, **rasowe** psy – ale
– gramatyka **porównawcza**,
maszyna **licząca**

C) W którym wyrażeniu występuje przydawka, a w którym – dopełnienie?

czytać książkę – czytanie książki

#6

A) W podanych zdaniach wskaż przydawki. Jakimi częściami mowy są wyrażane?

Mchy stare zwisały z olbrzymich gałęzi. Ten widok bardzo księdza Bernardyna zmieszał. W mieście Kownie ciągnie się błonie. Nigdy nie dbałem bardzo o pochwałę świata. Rozmowę przerwały chorego cierpienia. Były tam serduszka z grotem i płomykiem. W długich alejach, zasępiionych cieniami lip i grabów, gdzieniegdzie przesuwiał się błądy promień słoneczny. Powietrze stało głuche, milczące.

B) Ułóż zdania z przydawkami wyrażonymi za pomocą: przymiotnika, zaimka przymiotnego, imiesłowu przymiotnikowego i liczebnika

C) Ułóż zdania zawierające: przydawkę mianownikową, dopełniaczową, przyimkową, okolicznikową, dopowiedzenie

D) W jakim związku łączy się przydawka w wyrazem nadrzędnym? Podaj przykłady

#7

A) Określ rodzaj dopełnień. Kiedy mamy dopełnienie **bliższe**, a kiedy – **dalsze**?

Kierowca prowadzi samochód, kupiłem chleba, odmawiam pomocy, powiedziec siostrze, nazbierać owoców, bawić się lalką, pytać o drogę, została napisana przez pisarza, tęsknić za krajem.

B) W związkach **unikanie błędów, czytanie książki**

użyto:

- a) przydawki,
- b) dopełnienia

Uzasadnij

C) Ułóż zdania zawierające:

- a) dopełnienie bliższe w bierniku
- b) dopełnienie dalsze
- c) dopełnienie bliższe w narzędniku
- d) okolicznik sposobu
- e) okolicznik celu
- f) okolicznik przyzwolenia
- g) okolicznik wyrażony konstrukcją porównawczą

#8

A) Zakwalifikuj okoliczniki do następujących grup:

- 1) okoliczniki czasu,
- 2) miejsca,
- 3) sposobu,
- 4) stopnia i miary,
- 5) przyczyny,
- 6) celu,
- 7) warunku,
- 8) przyzwolenia

Ten samochód jest bardzo drogi, szedłem dwa kilometry, po kolacji oglądaliśmy film, postąpiłeś mądrze, jechałem samochodem, miała oczy zapuchnięte od płaczu, idę po zakupy, nie spałem całą noc, Gdańsk leży nad Bałtykiem, przyjechałem odwiedzić rodziców, przez nieuwagę zapomniałem parasola, jestem prawie gotowa do podróży, ugotować jajka na miękko, mimo upału ludzie pracowali przy żniwach, w razie niepogody schronimy się w leśniczówce

B) Na podstawie zdania **Kupiłem bilet na dworcu** objaśnij różnicę między dopełnieniem a okolicznikiem

#9-10

Z podanych zdań wypisz związki z dopełnieniami a okolicznikami

Czuł zmęczenie koni, ciągnących ciężkie wozy, i ból ich karków tartych do krwi przez chomąta. Śmiała wyprawa zakończyła się uwolnieniem Heleny. Wezbrana rzeka zalała ulice miasteczka. Rejent spuścił ku piersiom zasępione czoło. Nazajutrz o świcie starszy pan zbudził Marcinka. Na krzesłach wisiały pokrowce, zbrudzone do szczytu przez ogary i jamniki. Wbrew wszelkiemu przewidywaniu powiodło mu się znakomicie.

Do podanych wyrazów dobierz określniki – dopełnienia i okoliczniki, np. **mówić szybko; mówić o niej**

czytać.....
oglądać.....
omawiać.....
owijać.....
znaleźć.....
kierować.....
zniszczyć.....
atakować.....
sprzedać.....

#5

Składnia różnych części
mowy

#1

Podane w nawiasach wyrazy
użyj we właściwym przypadku.
Objaśnij wymagania składniowe
liczebników

(być) dużo problemów do omówienia.

Dwaj uczniowie (wrócić) do klasy.

Trochę ludzi (przyjść) na spotkanie.

Dwie biegaczki (trenować).

Wiele zwierząt źle (znosić) pobyt w ogrodzie zoologicznym.

Siedemdziesiąt trzy studentki (wyjechać) na praktykę zagraniczną.

Osiemdziesiąt dziewięć kobiet (wymagać) hospitalizacji.

Pięćdziesięciu jeden (harcerz) (zdobyć) odznaki sprawnościowe.

Szereg osób (nie umieć) się dostosować do nowej sytuacji.

Dwoje cieląt (pójść) nad jezioro.

#2

Podane w nawiasach wyrazy
użyj we właściwym przypadku.
Objaśnij

Młodzież (uczyć się)
Dwaj panowie (iść)
Dwóch panów (iść)
Państwo Nowakowie (odpoczywać)
Wojsko (maszerować)
Pięć siostr (czekać)
Pięcioro podróżnych (odpoczywać)
Dwa psy (szczekać)
Kilka koleżanek (wyjechać) nad Morze Czarne
Stół i szafa (stać) w pokoju
W pokoju (stać) szafa i stół
Sto dwadzieścia trzy pasażerki (narzekać) na niewygody
Wielu aktorów (iść) na premierę
Dwóch chłopców (być) na meczu
Trochę mięsa (ulec) zepsuciu
Mnóstwo żołnierzy (stać) na okopach
Dziesięć psów (szczekać)
Pięć dni (minąć)
Trzej chłopcy (iść) przez pole
(Upłynąć) pół godziny
Lipy, dęby, brzozy, sosny (rosnąć) w polskich lasach
Kobieta z pieskiem (wejść) do tramwaju
Troje dzieci (bawić się) w piaskownicy
Ile osób (przyjść)?
Chłopcy i dziewczynki (przyjść)

#3

Podane w nawiasach wyrazy
użyj we właściwym przypadku.
Wypisz osobno czasowniki, które
wymagają dopełniacza

nie zauważyłam (zakręt)
piszę (list)
szukać (praca)
kupiłem (chleb)
potrzebować (spokój)
wybić sobie (ząb)
dokonać (analiza)
słyszeć (muzyka)
nie widać (plama)
spróbować (ciasto)
słuchać (radio)
ustąpić (miejsce)
szukać (służąca)
dolać (herbata)
bronić (kobieta)
zapomnieć (dowód osobisty)
chcieć (spokój)
ukroić (chleb)
malować (obraz)
napić się (kawa)
oczekiwać (zmiany)
oglądać (telewizja)
dostarczać (problemy)
żądać (sława)
spalić (zabytek)
zamknąć (lokal)
wymagać (posłuszeństwo)
dosypać (cukier)

pilnować (dom)
zjadłem (obiad)
strzec (podwórze)
kochać (córka)
pragnąć (miłość)
zdjąć (but)
zabraniać (palenie)
widać (plama)
bronić (honor)
kupić (samochód)
używać (szminka)
bronić (praca roczna)
jem (kotlet)
nabrać (woda)
zjadł (sernik)
doczekać się (emerytura)
dotknąć (koleżanka)
dotknąć (klamka)
zbierać (grzyby)
udzielić (pomoc)
oglądać (wystawa)
dostrzegać (różnica)
pilnować (gospodarstwo)
życzyć (szczęście)
wywrócić (przyczepa)
skosztować (wino)
nazbierać (owoce)
czytać (gazeta)

#4

Podane wyrazy połącz w przysłowia. Objaśnij znaczenia przysłów

Jajko, kura, uczyć.
Głowa, mur, nie, przebić.
Nie, święty, garnek, lepić.
Dobry, pies, i, mucha.
Lepszy, jest, wróg, dobry.
Jeden, jaskółka, nie, czynić, wiosna.
Człowiek, człowiek, wilk.
Na, złodziej, czapka, gorzeć.
Bodajbyś, cudzy, dziecko, uczyć!
Ciągnąć, wilk, do, las.
Chytry, dwa, raz, tracić.
Zdrowy, chory, nie, rozumieć.
U, wdowa, chleb, gotowy.
Dobry, chęć, piekło, wybrukowany.
Chciwy, nie, nasycić.
Dła, chcący, nic, trudny.
Mój, chata, z, kraj.
Zamienić, byk, na, indyk.
W, noc, wszystek, kot, bury.
Tonący, brzytwa, nie, chwytać.
Biedny, zawsze, wiatr, w, oczy.
Na, bezrybie, i, rak, ryba.
Szkoda, czas, i, atlas.
Na, Nowy Rok, przybywać, dzień, na, barani, skok.

#5

Przetłumacz na język polski.
Objaśnij szyk przydawki

Домашня адреса .....
Театральна афіша .....
Агентство нерухомості .....
Українське посольство .....
Глибокий аналіз .....
Величезний архів .....
Літературний шедевр .....
Наукова стаття .....
Червона айстра .....
Блискавична атака .....
Нездоланний бар`єр .....
Поживний білок .....
Срібний браслет .....
Міцна бруківка .....
Свіжий бриз .....
Солодкий персик .....
Основна мета .....
Дерев`яна хлібниця .....
Справжнє чудо .....
Шоколадна цукерка .....
Запашна кориця .....
Коротка цитата .....
Соковитий лимон .....
Дрібний шрифт .....
Молочний шоколад .....
Складна вправа .....
Друга страва .....
Правильний діагноз .....
Сентиментальна драма .....

#6-7

Przetłumacz na język polski.
Zwróć uwagę na formy
grzecznościowe

Прошу пані, котра зараз година?
Прошу вас (звертання до жінки) про пораду у справі
вибору навчання.
Сенатор Ромашевський сказав, що реформи у цьому році
були успішні.
Почекайте (звертання до жінок) ще 5 хвилин.
Після лекції ви (чоловіки і жінки) переглянете
документальний фільм.
Вони (жінки) просять їх (чоловіків).
Я згоден з тим, що сказав Ковальський.
Чи ви (звертання до жінки) бачили цю виставу?
Якби ви (звертання до чоловіка) мали час, ми б зустрілися
після обіду.
Допоможіть мені (звертання до жінки) її переконати.

Objaśnij zasady użycia form
grzecznościowych w podanych
wyrażeniach

Weź pan tę gazetę.
Nie ma w tym żadnej winy pana Nowaka.
Panowie wybierają miss plaży.
Gdzie państwo jadą w tym roku na urlop?
Usłyszeliście państwo prognozę pogody na najbliższy ty-
dzień.
Panie doktorze, czy wszystko się udało?
Wielce szanowna pani redaktor!
Panie Kowalski, co to znaczy?
Pani Barbaro, gdzie jest ten sklep?
Niech pan przyjdzie do nas przed wyjazdem.

#6

Analiza składniowa zdania
pojedynczego

#1

Dokonaj rozbioru syntaktycznego podanych zdań pojedynczych. Narysuj wykresy

WZÓR:

Czeka cię | wspaniałe jutro.

czeka ↔ jutro

↑   ↑
cię   wspaniałe

Czeka – orzeczenie proste

Jutro – podmiot jednowyrazowy
wyrażony przysłówkiem

Cię – dopełnienie dalsze wyrażone
zaimkiem

Wspaniałe – przydawka przymiotna
wyrażona przymiotnikiem

1. Czwórka koni zaprzęgnięta do pięknego powozu przemknęła przez miasteczko.
2. Przyjemnie jest kąpać się w morzu.
3. Las stał w nocy nieruchomy, niemy, tajemniczy i prześliczny w swym głuchym śnie.
4. Twarz starego zajaśniała niewypowiedzianą radością.
5. Rzeka w tych miejscach była dość szeroka.
6. W wypadku niepowodzenia naszego przedsięwzięcia chwycimy się innych sposobów.
7. Na dziedzińcu bawiło się czworo dzieci.
8. Ptasiego tylko nie dostaje mleka.
9. W wielu miejscach małe widać łąki.
10. Miło jest znaleźć przyjaciela.
11. Stado srebrzystych płotek i zielonawych kielbi tańczyło swawolnie na złotych piaskach mielizny.
12. Nie wypada zachowywać się zbyt lekceważąco i swobodnie przy starszych.
13. Nocami głośno grzmiało w całej okolicy.
14. Dawniej rośło tu wiele wysokich sosen uważanych za najlepszy surowiec na maszty.
15. W tym zamieszaniu Jola wybiegła z pokoju zapłakana do nieprzytomności.
16. Nie przyszedłem pana nawracać.
17. Czterech robotników miotłami zrobionymi z lipy sprawnie zamiatało rozległy dziedziniec szkoły.
18. Kilku uczniów mimo intensywnych starań nie będzie mogło znaleźć się w kolejnej klasie z powodu ocen z fizyki.
19. Znajoma wróciła z wczasów opalona na piękny brąz.
20. Wśród tego zmroku i tej nieruchomości rzeczy i ludzi Pa-

- węł stał przed drzwiami swej chaty podobny do słupa wkopanego w ziemię.
21. W przypadku utrzymania tak intensywnego tempa zajęć z angielskiego Piotr z Magdą okażą się niedługo lepsi od nas.
  22. Dwoje ludzi może sobie dać wiele szczęścia.
  23. Pod względem budowy słowotwórczej wyraz Białystok jest zrostem.
  24. Ze względu na remont instalacji w budynku może wkrótce nastąpić dwutygodniowa przerwa w dostawie gazu.
  25. W razie zatrucia lekami należy natychmiast skontaktować się z lekarzem.
  26. Zaproszono go na katedrę już bardzo starego.
  27. Z powodu niedoskonałości wielu współczesnych metod diagnozowania pacjenci w szpitalach są narażeni na dość duży stres i niepewność.
  28. Niedawno została odkryta nowa galaktyka porównywana teraz przez badaczy ze znanymi obiektami w Kosmosie.
  29. To duża przyjemność pracować dla własnej satysfakcji i osobistego rozwoju.
  30. Szeryf wtedy łaps tych dwóch bandziorów, nagle spokojnych i dziwnie osłabionych. Florentczycy, zupełnie w niczym nie przypominający marmurowych wzorów znajdujących się tu i owdzie na ulicach, zajmowali się handlem.
  31. Zawsze miło jest pomarzyć o własnym przytulnym domku z ogrodem, o złotych płomieniach ognia pełzających w niszy kominka oraz o mitycznym spokoju wiejskiego zacisza nieopodal lasu, oddalonego od miasta o dobre kilkanaście kilometrów.
  32. Większości ludzi trudno jest podejmować poważne decyzje, dotyczące spraw zasadniczych i wymagające czasu.

***

1. Od składu instrumentów padał na chodnik bezkształtny, wilgotny cień.
2. I szef policji wyciągnął w stronę Osiełka długi kościsty palec.
3. Wrażliwy pępek poety notuje najintymniejsze drgania kosmosu.
4. Na końcu i na początku napisu podrygiwały wykrzykniki sprężyste i milczące.
5. Duża wskazówka zegara włąziła ociężale na godzinę trzecią.
6. W odpowiedzi na powitanie Epifania wydzieliła z siebie potrójną woń rosołu, waleriany i kwiatów.
7. Przez żółte od naftowego światła okna gospody ujrzał tłum ludzi jedzących i olbrzymi cień gospodarza w holenderskiej czapce.
8. Uderzył go w nos zapach wędzonych ryb, skwaśniałego wina i ciężka, chmielna woń tęgiego piwa.
9. Konni policjanci w hełmach z pióropuszcami cwałowali po wszystkich ulicach w poszukiwaniu zabójcy.
10. Pacjenci cierpiący na poziomicę nie znoszą równych terenów.
11. Lekarz fabryczny skonstatował zatrucie alkoholem.
12. Dopiero pod wieczór udało się przyprowadzić Porfiriona do względnej przytomności.
13. Serca wycięte w nogach ławy napełniały się powoli niebieskim powietrzem wieczoru.

(K. I. Gałczyński)

***

1. Nieruchomo, bezwładnie, jakby pogrążone w znużeniu, leżą w powietrzu zwieszane ku ziemi gałęzie sosen.
2. Bładoniebieski firmament zaczyna wreszcie przeświecać między gałęziami sosen.

3. Za chwilę miałem sposobność obserwowania przebiegu operacji tak zwanego „bicia w mordę”.
4. Na czarnym tle nocy majaczyły osypane śniegiem drzewa.
5. Z pokoju nauczycielki wszedł przez małe drzwiczki do dużej izby, zastawionej ławkami i stolikami.

(S. Żeromski)

***

1. Za tymi pasami roślinności dzikiej cicho w cichej pogodzie stało morze roślin uprawnych.
2. Na twarz Justyny wybił się wyraz silnie uczutej przykrości, prawie udręczenia.
3. Marta przypatrywała się jej przenikliwie i z uwagą.
4. Zmysły jej przestały pić z kielicha rozkwitłej przyrody rozkoszny napój zapomnienia.
5. Z tymi wszystkimi szczegółami sprzeczała się atmosfera pokój ten napełniająca.

(E. Orzeszkowa)

***

1. Dwaj młodzi, w automaty uzbrojeni milicjanci natychmiast poruszyli się czujnie w tyle samochodu.
2. W kilku miejscach bombami rozdarte ściany samotnie się wznosiły ponad starymi gruzami.
3. Wszyscy mieli twarze poważne i zasępione.
4. Różne instytucje, państwowe i samorządowe, rozpoczęły w tym czasie na pustych do tej pory terenach za Śreniawą budowę tanich mieszkań dla swoich pracowników.
5. W związku z planowanym uprzemysłowieniem powiatu ostrowieckiego miasto wchodziło w swój dobry okres.
6. Przeprowadzka do własnego domu była dość ważnym wydarzeniem w ich wyrównanym i raczej nieefektywnym do tej pory życiu.

7. W chwili wybuchu drugiej wojny światowej Antoni Kossecki nie był człowiekiem pierwszej młodości.
  8. Życie na bruku Warszawskim nie poskąpiło mu trudów.
  9. Rodzinnego miasteczka nigdy więcej nie odwiedził.
  10. Nie interesował go los siostr i braci.
  11. Już w szóstej gimnazjalnej postanowił zostać adwokatem.
  12. W czasie studiów borykał się z dużymi trudnościami materialnymi.
  13. Natomiast starszego z chłopców, szesnastoletniego podówczas Andrzeja, ze względu na jego bezpieczeństwo ojciec zabrał z sobą do Warszawy.
  14. Ze wszystkich stron niosły się krzyki żandarmów i żołnierzy przeprowadzających akcję.
  15. Od czasu do czasu wąły budżet tkackiego warsztatu ratowała Rozalia wyprawami na wieś po żywność.
  16. Cały horyzont w stronie zachodu dygotał jednostajnym i głuchym dudnieniem artylerii.
  17. Głównym traktem bez przerwy ciągnęły czołgi, kolumny zmotoryzowane, motocykle, artyleria.
  18. Raz po raz serie wystrzałów rozdzierały niespokojną noc.
- (J. Andrzejewski)

#7

Zdanie złożone

#1

W podanym tekście wskaż zdania pojedyncze, dwukrotnie złożone i wielokrotnie złożone. W jaki sposób łączą się między sobą zdania składowe: bezpośrednio, za pomocą spójników, za pomocą zaimków względnych?

Noc mijała. Godziny upływały leniwo, lecz upłynęło ich już od wyjazdu pośnać więcej niż sześć. Była czwarta po północy. Doktor zaczął nasłuchiwać, zrywał się za każdym szelestem. Co chwila zdawało mu się, że ktoś idzie, że otwiera drzwi, że stuka w okno... Wsłuchiwał się całym niemal organizmem. Wiatr huczał, szyber w piecu kołatał – zresztą cisza znowu. I biegą minuty trwające po sto lat, w ciągu których niecierpliwość rozpręża nerwy i wprawia go w stan dygotania całym ciałem.

Gdy po raz szósty mierzył temperaturę, chora otwarła z wolna oczy, które w mroku rzęs wydawały się prawie czarnymi, patrzyła w niego z uporem i wyszeptwała jakimś skrzeczącym głosem:

– Kto to?

Zapadła jednak zaraz w stan poprzedniego beczucia. Pocięszął się jak skarbem tą sekundą świadomości. Ach, gdyby mieć chininę, zmniejszyć jej ból głowy, powrócić przytomność...

(S. Żeromski)

#2-3

A) Wskaż spójniki współrzędne i podrzędne. Jakie wartości stylistyczne one mają (w jakich odmianach polszczyzny występują)?

I, że, jeżeli, a, aby, ale, żeby, lecz, albo, by, jednak, iż, więc, ponieważ, dlatego, byś, ani...ani, bo, jeśli, czyli, lub, oraz, to...to, kiedy, gdyby, zatem, toteż, przeto, chyba, choć, przeciwnie, bądź, chociaż

B) Ułóż 3 zdania współrzędne i 3 zdania podrzędne, używając odpowiednich spójników

Wskaż zdania pojedyncze i złożone. Według jakiego kryterium dokonujemy podziału?

Zaśmiała się, lecz wnet spoważniała znowu (E. Orzeszkowa). – Na powitanie gospodarza domu, pana Benedykta Korczyńskiego, dwaj goście szybko powstali (E. Orzeszkowa). – Ciekawam, co robisz? (E. Orzeszkowa). – Ledwie wóz stanął, otoczono go ze wszystkich stron (J. Andrzejewski). – Mimo siwych włosów, licznych bruzd na czole i wielkiego znużenia w oczach, uśmiech miała zupełnie jeszcze młody (J. Andrzejewski). – Niewątpliwie – do historii literatury należą również tzw. recenzje i studia krytyczne, pisane przez mniej lub więcej powołanych ludzi o mniej lub więcej wielkich pisarzach (K.I. Gałczyński).

#4-5

Jaki stosunki semantyczne zachodzą w podanych zdaniach złożonych?

Baba z wozu, koniom lżej. – Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta. – Bieda z dziećmi, bieda i bez dzieci. – Głupi daje, mądry bierze. – Kto wiatr sieje, zbiera burzę. – Idzie luty – podkuj buty. – Nie było nas, był las, nie będzie nas, będzie las. – I wilk syty, i owce całe. – Koń ma cztery nogi i też się potknie. – Kto się lubi, ten się czubi. – Pies sam kości nie ogryzie i drugiemu nie da. – Nie będziesz dbał, nie będziesz miał. – Wszędzie dobrze, gdzie nas nie ma. – Kto mieczem wojuje, od miecza ginie. – Głupich nie sieją, sami się rodzą. – Indyk myślał o niedzieli, a w sobotę łeb mu ścięli. – Jaki pan, taki kram. – Każdy ma swojego mola, co go gryzie.

Uzupełnij brakujące części przysłów. Następnie wskaż, które przysłowia mają postać zdania współrzędnego, a które – podrzędnego

Gdzie diabeł nie może, ...
Kto ma księdza w rodzie, ...
Wysoki jak brzoza, ...
Zgoda buduje, ...
Nie chce góra przyjść do Mahometa, ...
Kto dobrze orze, ...
Zanim tłusty schudnie, ...
Wzięli diabli krowę, ...
Gdzie cienko, ...
Kto się na gorącym sparzył, ...
Zły to ptak, ...
Rada dusza do raju, ...
Jaką miarką mierzysz, ...
Nosił wilk razy kilka, ...

#6

A) Jakie zdania możemy uznać za pojedyncze, a jakie za złożone? Jaką funkcję pełni w zdaniu imiesłów przymiotnikowy i przysłówkowy?

B) Ułóż 4 zdania (2 pojedyncze, 2 złożone) używając różnych imiesłów

Perfuma poezji, bijąca od kart wyżej wspomnianego, może nasycić najbardziej wyrafinowanego odbiorcę (K.I. Gałczyński). – Gospodarz patrzył na niego zakrwawionymi oczami, uśmiechając się szyderczo (K.I. Gałczyński). – Przed gankiem na miedzianym drucie wisiał karp niepospolitych rozmiarów, wyrobiony cudacznie w sosnowej desce (K.I. Gałczyński). – Namacawszy klamkę doktor wszedł do małej, nędznej izby, oświetlonej kagankiem naftowym (S. Żeromski). – Winrych patrzył przez chwilę, przymrużywszy powieki (S. Żeromski). – Po obu stronach wznoszącej się nieco ku górze ulicy ciągnęły się nieduże domki, piętrowe przeważnie i ubogie, poznaczone licznymi śladami niedawnej wojny (J. Andrzejewski). – Postawiwszy ciężącą jej torbę na ziemi, życzliwie się uśmiechnęła (J. Andrzejewski). – Świeża majowa zieleń, białymi obłokami kwitnących drzew wzniesiona lekko ponad ziemią, skrywała na pierwszy rzut oka wojenne zniszczenia (J. Andrzejewski).

#7-8

W podanych zdaniach wskaż orzeczenia. Kiedy mamy do czynienia z tzw. **orzeczeniem szeregowym**?

Powietrze było wilgotne i pachniało smażonymi śledziami (K.I. Gałczyński). – Na placu Kuglarzy było ciemno i pusto (K.I. Gałczyński). – Od tych gromad lały się i płynęły po łąkach strumienie różnych głosów (E. Orzeszkowa). – Musisz pogodzić się albo powieszysz się chyba czy utopisz się... (E. Orzeszkowa). – Ja ani kłamać, ani udawać nie chcę (E. Orzeszkowa). – Pusto było w tej stronie miasta, cicho i bezludnie (J. Andrzejewski). – Zmierzchało, mżył deszcz i gęsta, wilgotna mgła zapadała wraz z mrokiem (J. Andrzejewski).

A) Wskaż równoważniki zdań w podanych wypowiedzeniach złożonych

Tylko pomyślcie, jakie to piękne! (K.I. Gałczyński). – Drewniany karp huśtał się tam i sam na miedzianym drucie, kołysząc niezdarnie ogonem (K.I. Gałczyński). – Typ znany, ale mało opisany (K.I. Gałczyński). – W pokoju pana Dominika Cedzyny ciemno i cicho, choć stary jegomość nie śpi (S. Żeromski). – Od wiatru dostaję zawrotu głowy, od ciągów newralgii, od słońca migreny... (E. Orzeszkowa). – Poszedł pierwszy, kulejąc, za nim Podgórski (J. Andrzejewski). – Spostrzegłszy kobietę, która schodziła ulicą w kierunku mostu na Śreniawie, Podgórski skręcił w bok ku trotuarowi i wóz gwałtownie zatrzymał (J. Andrzejewski).

B) Z tekstów artystycznych lub publicystycznych wypisz 5 zdań złożonych, w których występują równoważniki

#8

Zdania złożone
współrzędnie i podrzędnie

#1-2

Podane zdania współrzędne zakwalifikuj do 5 grup:

- 1) **łączne,**
- 2) **przeciwstawne,**
- 3) **rozłączne,**
- 4) **wynikowe,**
- 5) **włącznie**

Posprzątałam pokój, a na stole postawiłam kwiaty. – Nie mam samochodu, dlatego jeżdżę do pracy tramwajem. – Wynajmiemy pokój w hotelu lub zatrzymamy się u cioci. – Nie uczył się ani nie pracował. – Chciałem zasnąć, ale przeszkadzał mi hałas. – Przemoczyłem nogi i się przeziębiłem. – Dziś pójdziemy na wycieczkę, a jutro będziemy wypoczywać. – Zdałem wszystkie egzaminy, czyli ukończyłem studia. – W lecie pojedziemy w góry albo spędzimy urlop nad morzem. – Chłopcy nazbierali gałęzi i rozpalili ognisko. – Nie jest zdolny, jednak bardzo się stara. – Była piękna pogoda, więc wybraliśmy się na spacer.

Jakie stosunki znaczeniowe zachodzą w podanych zdaniach bezspójnikowych?

Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię.
Praca tuczy, bieda uczy.
Baba swoje, czart swoje.
Nie dla psa kiełbasa, nie dla kota sadło.
Cudze chwalicie, swego nie znacie.
Jeden traci, drugi się bogaci.

#3-4

Wskaż typy zdań złożonych
współrzędnie

Dowódca szwadronu ścigał forsownie jakiś topniejący oddziałek powstańczy, toteż nie miał czasu zawrócić po broń zostawioną w polu na wozie Winrychowych. – Zgięte już ku ziemi kłosa okwitłego żyta do twarzy nam niemal dostają – na każdym z nich wiszą ogromne krople rosy. – Prawą pięścią Lalewicz bił, lewą trzymał Obalę za czub. – Dasz cztery ruble i rubla na kościół lub pójdziesz do kryminału. – Przybywających wstrzymano i gestami zalecono milczenie. – Chora leniwie i z wysiłkiem dźwignęła powieki, lecz zamknęła je natychmiast. – Świt roztoczył się nad górami i ogarnął tę całą krainę, jak niewymowne wzruszenie. – Oblicza ich były bardzo smutne, a źrenice zasłonięte łzami.
(S. Żeromski)

Ułóż 10 zdań złożonych
współrzędnie, a mianowicie:
2 zdania **łączne**, 2
przeciwstawne, 2 **rozłączne**,
2 **wynikowe**, 2 **włączne**. Podaj
bezpójnikowy i spójnikowy
warianty dla każdego typu

#5

W podanych tekstach wskaź zdania podrzędne

Obok herbaty i kawy, czekolada to symbol nowej obyczajowości XVIII-wiecznej Europy i Polski. I podobnie, jak dwie pierwsze używki, o których pisaliśmy, czekolada początkowo budziła wielkie kontrowersje. Po pierwsze, jej naturalnie gorzki smak na początku nie przypadł Polakom do gustu. Wyrażano wręcz opinie, że to napój lepszy dla świń niż dla ludzi i że budzi wstręt. Zaczęło się to zmieniać, gdy czekoladę zaczęto przyrządzać na gorąco i dodawać do niej cukier trzcinowy, cynamon, anyż... Zastanawiano się też, czy skoro jest ciemna i lepka – to czy przypadkiem nie jest diabelska i czy można ją pić podczas postu? Wywołuje podniecenie, nadpobudliwość, gadulstwo, złość i eksplozję złych emocji... lubieżność wręcz. Stąd jeden z papieży zdecydował nawet, że czekolada łamie post – nawet jeśli jest przyrządzona na wodzie. Rewolucji obyczajowej nie dało się jednak powstrzymać i z czasem wśród europejskich elit pojawiła się moda na nowy i aromatyczny napój, i to z tych powodów, dla których wcześniej uznano ją za podejrzaną – pobudzała i wprawiała w dobry nastrój.

Przed mechanizacją produkcji przyrządzenie czekoladowej ambrozji było czasochłonne. By to zrozumieć, warto zapoznać się z recepturą na „czokoladę prostą”, podaną w drugiej połowie XVIII wieku przez przyrodnika, ks. Jana Krzyszofa Kluka. Ziarna kakao należało upalić w naczyniu, mieszając i uważając, by się nie przepaliły. Ważne było, by z nich „tłustości nie wygubić”. Następnie należało je obrać i utłuc. To był dopiero początek karkołomnej procedury. Kto chciał się cieszyć smakiem czekolady, musiał do ziaren dodać tłuszczowego cukru i mieszać wszystko w moździerzu, a jeszcze le-

piej – na specjalnym kamieniu postawionym na węglach. Ziarna z cukrem należało rozcierać tak, aż zamienia się w masę miękką jak masło. Ważne było, by pod moździerzem lub kamieniem było jedynie „wolne” ciepło: „przez zbyt gorąco cała tłustość, tak ważna w czekoladzie, mogłaby wyparować”. Następnie masę przekładano do specjalnych foremek o kształcie blaszanych tabliczek: „gdy ostudzi, wyjmie, do użycia się zachowa”.

(Źródło: culture.pl)

***

Żył raz pewien wielki konstruktor-wynalazca, który, nie ustając, wymyślał urządzenia niezwykle i najdziwniejsze stwarzał aparaty. Zbudował był sobie maszynkę-okruszynkę, która pięknie śpiewała i nazwał ją ptaszędło. Pieczętował się sercem śmiałym i każdy atom, który wyszedł spod jego ręki, nosił ów znak, że dziwili się potem uczeni, odnajdując w widmach atomowych migotliwe serduszka. Zbudował wiele pożytecznych maszyn, wielkich i małych, aż naszedł go pomysł dziwaczny, aby śmierć z życiem w jedno złączyć i tak dopiąć niemożliwości. Postanowił zbudować istoty rozumne z wody, ale nie tym okropnym sposobem, o którym zaraz pomyślicie. Nie, myśl o ciałach miękkich i mokrych była mu obca, brzydził się jej jak każdy z nas. Zamierzył zbudować z wody istoty prawdziwie piękne i mądre, więc krystaliczne. Wybrał tedy planetę, bardzo od wszystkich słońc oddaloną, z zamarzonego jej oceanu wysiekł góry lodowe i z nich, jak z kryształu górskiego, wyciosał Kryonidów. Zwali się tak, bo tylko w przeraźliwym mrozie istnieć mogli i pustce bezsłonecznej.

(S. Lem)

#6

Podane zdania podrzędne zakwalifikuj do 5 grup:

- 1) **podmiotowe,**
- 2) **orzecznikowe,**
- 3) **przydawkowe,**
- 4) **dopełnieniowe,**
- 5) **okolicznikowe**

Nie wiadomo, komu pożyczył pieniądze. – Dom nasz jest otwarty dla każdego, kto ma ochotę nas odwiedzić. – Zanim wyjdiesz z domu, nakarm psa. – Pojadę z tobą, dokąd zechcesz. – Poczułem, że robi się zimno. – Sytuacja była taka, że trzeba było mu pomóc. – To źle, że nie masz czasu. – Był to pociąg, którym zwykle wracamy do domu. – Myślę o tym, jak rozwiązać to zadanie. – Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada. – Usiądź tak, żeby ci było wygodnie. – Jestem tym, czym byłem. – Opowiem wam historię, która zdarzyła się dawno temu. – Co było ciekawe dla mnie, to nie interesowało moich kolegów. – Mamę chcę, żebym się uczył. – Jeśli się schylam, boli mnie w boku. – Chętnie wracam do miejsca, gdzie się wychowałam. – Wydawało mi się, że ktoś stuka do drzwi. – Książka ma tę zaletę, że jest napisana językiem zrozumiałym dla dziecka. – Pojedziemy samochodem, aby oszczędzić czasu. – Nie było widać, czy drzwi są otwarte.

#7-8

W podanych zdaniach wyróżnij zdania okolicznikowe **czasu, miejsca, sposobu, warunku, przyczyny, przyzwolenia, stopnia i miary, celu**

Spacerował tak długo, aż się zmęczył. – Pojedziemy samochodem, aby oszczędzić czasu. – Kiedy wracaliśmy, był już wieczór. – Wróciłem tam, skąd przyjechałem. – Usiądź tak, żeby ci było wygodnie. – Byłam zła na ciebie, bo się spóźniłeś. – Nie pójdziesz na spacer, dopóki nie odrobisz lekcji. – Mimo że pora była późna, wybraliśmy się z wizytą. – Ojciec wyszedł do kiosku, żeby kupić papierosy. – Ponieważ należało poczęstować gości, ciotka nakryła stół. – Dzieci bały się ojca, choć był łagodny. – Jeśli się przyjrzeć bliżej, to widać małe listeczki. – Zrobiłem to tak starannie, jak umiałem. – Pojadę z tobą dokąd zechcesz.

Które z podanych zdań są podmiotowe, a które – dopełnieniowe?

Ponura jesień zwarzyła już i wytruła w trawach i chwastach wszystko, co żyło (S. Żeromski). – Zdało się, że eter przejrzysty las napełnia (S. Żeromski). – Wszystko, co go spotykało tego dnia, wydawało mu się jako dalszy ciąg udręczeń przymusowo-borsuczego istnienia (S. Żeromski). – Powiadam ci, Justynko, że ludzka głupota to wielki i wieczny kamień (E. Orzeszkowa). – Czuć było, że w zadusze tego pokoju wszystkim zrobiło się duszno (E. Orzeszkowa). – Jak to dobrze, że panią zobaczyłem z auta (J. Andrzejewski).

#9

Wskaż stosunki semantyczne, które zachodzą w zdaniach podrzędnych okolicznikowych

Konie były głodne i zgonione tak dalece, że co pewien czas ustawały. – Gdy karbowy zapowiedział kopanie na łące, obojgu aż się oczy zaświeciły. – Jeśli zechcesz, możesz zgodzić się... – Doktor jednak wyszedł do kuchni, aby rozerwać pasmo męczących go myśli. – Prędszej jechać nie było można, drożyna bowiem leśna, zavalona zaspami, przeciskała się wśród pniaków i gałęzi. – Rysów twarzy nauczycielki nie można było rozeznać, gdyż padał na nie cień jakiejś dużej księgi. – Świerki, leszczyny i brzozy nad brzegiem tuliły ją między siebie, ile mogły. – Niegdyś były tam zapewne fortyfikacje obronne, bo resztki grubych murów widać było tu i ówdzie, przytulone do występów i urwisk gliniastych. – Nie znajdował słowa zbyt dosadnego na wyrażenie swych znajomości tamtejszych wertepów: od lat dwudziestu kilku był podleśnym. – Było już jasno, kiedym wrócił do okna. – Podszedł Jewsiejenko, żeby mu oczy zawiązać.
(S. Żeromski)

#10

Określ rodzaje podanych zdań
podrzędnych

Jak nie potrafisz, nie pchaj się na afisz. – Gdyby babcia miała wasy, toby była dziadkiem. – Zjesz beczkę soli, nim poznasz do woli. – Kto pyta, nie błądzi. – Jaki bochen, taka skórka, jaka matka, taka córka. – Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie. – Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje. – Strzeż mnie Boże od przyjaciół, bo z wrogami poradzę sobie sam. – Zapomniał wół, jak cielęciem był. – Myszy tańczą, gdy kota nie czują. – Nie czyń drugiemu, co tobie niemiło. – Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje. – Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą. – Dlatego dzwon głośny, że wewnątrz próżny. – Nigdy nie jest tak źle, żeby nie mogło być gorzej. – Jaka praca, taka płaca. – Kto się nie leni, robi złoto z kamieni. – Jeszcze się taki nie urodził, co by każdemu dogodził. – Czekaj tatka latka, aż kobyłę wilki zjedzą. – Tak krawiec kraje, jak mu materii staje.

***

Proszę się nie tłumaczyć, jestem sangwiniczny. – Nie mogę się pogodzić z faktem, że pewna kategoria spryciarzy psim, jak to mówią, śwędem zarabia na chleb niepowszedni. – Ubrany był w zieloną dalmatykę, na której kłębiły się, wyszywane złotą nicią, zwierzęta mitologiczne i winogrona. – Jeżeli ten łotr nie ożeni się z moją córką, to nie będzie dżentelmenem. – Pan jest człowiek zasad, wiedziałam. – Gdybym się zgodziła na operację, byłby na pewno wyzdrowiał. – Osiełek, mimo wzrastający afekt do Epifanii, zbladł śmiertelnie. – Tu musieli przerwać rozmowę, bo zrobił się infernalny hałas. – Kto wytnie ten kupon i przedstawi go w kasie „Wesołego Wieczoru”, otrzyma butelkę wódki. – Są tacy, którzy kawał-

kiem wieszaka wygrywają stary szlagier „Walc Brzózka” na cymbałkach z drutów parasolowych. – Gdy się obudził, w gospodzie było szaro i pusto.
(K. I. Gałczyński)

A decorative graphic consisting of six horizontal bars of different colors (blue, orange, green) arranged in two rows of three. The top row bars are positioned above a central black rectangle, and the bottom row bars are positioned below it. The bars in the bottom row are wider than those in the top row.

#9

Struktura zdania
złożonego

#1-2

Uzupełnij fragment tekstu
wskaźnikami zespolenia **czy,**
który, i, jak, albo, a, że, więc

– Herbatę ..... kawę? – zapytała pani domu.
Ja lubię jedno i drugie, ... tu każą mi wybierać. To zna-
czy, ... oszczędzają ..... na kawie, ... na herba-
cie.

Jestem dobrze wychowany, ... nie dałem poznać po so-
bie, ... brzydzi mnie takie skąpstwo.

Właśnie byłem zajęty rozmową z Profesorem, moim sąsia-
dem przy stole, ... przekonywałem o wyższości ide-
alizmu nad materializmem, i udałem, że nie dosłyszałem
pytania.

– Herbatę – odpowiedział Profesor bez wahania. Naturalnie,
ten bydlak był materialistą ..... pchał się od razu do ko-
ryta.

(S. Mrożek)

Uzupełnij fragment tekstu
wskaźnikami zespolenia:
dłaczego, że, gdzie, bo, a,
który, dlatego że, ale

Czasami chcę sobie z kimś pogadać. Wtedy odwiedzam zna-
jomego, ... też chce sobie z kimś pogadać. Dyskutuje-
my o pogodzie, o tym, ... taniej, a gdzie drożej i która
drużyna wygra mecz piłki nożnej w najbliższą niedzielę.

Kłócimy się, ... on woli Niebieskich, ... ja Zielo-
nych. Właściwie to nie wiem, ... wolę Zielonych. Pewnie
dlatego, ... on woli Niebieskich, a bez sprzeczki byłoby
nudno. .... dlaczego on woli Niebieskich? Może .....
ja wolę Zielonych.

(S. Mrożek)

#3-4

Uzupełnij zdania brakującymi spójnikami lub zaimkami

Słucham uchem, ... nie brzuchem.
Nie budź licha, ... śpi.
Daj mu palec, ... on całą rękę chwyta.
..... chce krowę doić, powinien ją paść.
Choć goło, ... wesoło.
..... jesteś w cudzym domu, nie zawadzajże nikomu.
..... chce psa uderzyć, ten kij zawsze znajdzie.

Uzupełnij zdania spójnikami **a**, **ale**, **tylko**. Objaśnij

Taki mały, ... już potrafi ładnie malować.
Nie jest zdrowy, ... chory.
Prawie się nie zmienił, ... trochę wyłysiał.
Legia wygrała, ... Polonia przegrała.
Jest chłodno, ... słonecznie.
Inteligentna, ... taka naiwna.
Zwierzę to pochodzi nie z Afryki, ... z Azji.
Na obiad będzie mięso, ... na kolację – ryba.
Uwielbiały go nie elity, ... tłumy.
Nic nie powiedziała, ... rzuciła w niego talerzem.

#5

Zakończ zdanie złożone

Brakuje cukru...
Pada deszcz...
To jest dobry film...
Jest tutaj idealna cisza...
Nie ma zakazu palenia...
Tutaj jest dobra akustyka...
Zjadłem za dużo słodczy...
Miałem oszczędności...
Nie lubię tej pracy...
Nie mamy już napojów w lodówce...
Na targu jarzyny są tańsze...
Musimy zdążyć na godzinę ósmą...
Wszyscy są głodni...
Z nim nie dojdiesz do żadnego porozumienia...
Za miesiąc mam aż sześć egzaminów...
Miałem bardzo ciężką walizkę...
Statek przechylał się na bok...
Zawodnik poczuł ból w lewej nodze...
Ta książka jest tak nudna...
Nie mogę teraz wyjść...
Ciągle budził mnie telefon...
Ten tekst jest prawie dobry...
Był tak zmęczony pracą...
Czekałam na dyrektora dwie godziny...
Potrzebuję trochę ruchu...

***

Nie powiedział tego bezpośrednio, ale...
Spodnie były tak poplamione, że...

Najlepszy kolarz jechał tak szybko, że...
Samolot punktualnie doleciał do lotniska, mimo...
Wózek był tak ciężki, że...
Matka nie dośpiewała kołysanki do końca, bo...
Dostał premię i...
Bołała go ręka, więc...
Miał dużo pieniędzy i czasu, a więc...
Rolnik narobił się w polu i...
W młodości Janek nazywał się kryminałów, i...

#6

Przetłumacz na język polski

Я зрозумів, хоч складно було це зрозуміти.
Він не міг вийти на перон по сходах, які були 10 метрів заввишки.

Треба дописати одне речення, яке підсумує все сказане.
Він був так втомлений працею, що не міг спати.

Літак прилетів в аеропорт не зважаючи на складні атмосферні умови.

Візок був такий важкий, що ми ледве допхали його до дороги.

Мати не доспівала колискову до кінця, бо дитина заснула.
У нього боліла рука, тому він намазав її маззю, яку рекламували по телевізору.

Гілки були такі великі, що ми мусили їх обламати.

Ти не можеш зараз відійти від дитини, бо вона дуже хвора.

Директор підписав усі документи, які йому приготувала секретарка.

Коли вона довідалась, що здала екзамен, розплакалась від радості.

Цей алкоголік пропив усі гроші, які заробив.

Виявилось, що Микола змінив адресу.

Погано, що ти не маєш часу.

Добре відомо, хто справжній фахівець.

Моя розповідь справила на вас таке враження, на яке я сподівався.

Я спекла вам печива, якого ви ще не їли.

Таня часто читає книги, в яких знаходить описи подорожей.

Я не вірю, що автомобіль зламався.

Я думаю, чи варто їхати.
Мама хоче, щоб син вчився.
Я згадала, звідки взялась ця валіза.
Я думаю про те, як виконати це завдання.
Не піду доти, доки сам не довідаюсь.
Перед тим, як вийти з дому, нагодуй котів.
Ми розмовляли попиваючи каву.
Вони повернулись додому, де чекав брат і батько.
Він стояв так, що було видно тільки спину.
Я пішов у магазин, що купити молока і хліба.
Яна тебе розізлилась, бо ти запізнився.
Його поважали всі сусіди, бо був культурним і чемним.
Чим ближче її визнаю, ти більше люблю.
Кіт так злякався, що втік.
Якщо прийдеш до мене, побачиш нову сукню.
Ми пішли гуляти, хоч була вже пізня година.

#10

Zdanie wielokrotnie
złożone. Okres

#1

W podanych zdaniach wielokrotnie złożonych wskaż zdania składowe **główne** i **poboczne** (1 i 2 stopnia), a także zdania **nadrzędne** i **podrzędne**

Zakołysało się pióro szefa z oburzenia, sekretarz zrobił kleks, błysnęło sto dwadzieścia guzików (K.I. Gałczyński). – Osielek zauważył, że wdowa położyła dłoń na sofie w tym miejscu, gdzie przez wyszarpaną dziurę strzykały bebechy (K.I. Gałczyński). – Człowiek, który zachorował na mandolinitis, nie może pójść nawet na pogrzeb ukochanego wuja ani na żadną poważniejszą uroczystość, gdyż swoim wyglądem wywołuje paroksyzmy nieprzystojnego śmiechu (K.I. Gałczyński). – Doznawał takiego wrażenia, jakby ktoś zagiął palec pod żyłę krwionośną w jego piersiach i wydierał je na zewnątrz (S. Żeromski). – Gdyśmy podeszli, zerwał się strasznie szybko, czapkę z zielonym lampasem miętosił w garści i kłaniał się, trzaskając obcasami po oficersku (S. Żeromski). – Nad niektórymi dachami, w powietrzu czystym i spokojnym wzbijały się proste i trochę tylko skłębione nici dymów; niektóre okna świeciły od słońca jak wielkie iskry; kilka strzech nowych mieszało złocistość słomy z błękitem nieba i zielonością drzew (E. Orzeszkowa). – Zamyślił się o czymś tak bardzo, że aż głowę, którą przedtem wysoko trzymał, trochę pochylił (E. Orzeszkowa). – Kto nie mógł sobie na własny dom pozwolić, a zarabiał nie najgorzej, również przenosił się na Osiedle (J. Andrzejewski). – Był człowiekiem bez wybitnych zdolności i nie należał do gatunku szczęściarzy, których sam los zdaje się nieraz wyręczać w osiągnięciu życiowej pomyślności (J. Andrzejewski).

#2

Jakie stosunki zachodzą między zdaniami składowymi? Przedstaw je za pomocą formuł literowych

WZÓR:

Byłem w domu i szukałem tej książki, o której ci mówiłem, jednak nie znalazłem.

$A + (B \leftarrow b) - C$

Piećko niby jest wieczne, ale i w teologii czasem teorie się zmieniają, więc nigdy nie należy tracić głowy (K.I. Gałczyński). – Wiatr krople jego w locie podrywał, niósł w kierunku ukośnym i ciskał o ziemię (S. Żeromski). – Nad lasem ciemność się zmniejsza – nie rozprasza się jeszcze, lecz rzednie (S. Żeromski). – Chłopaczyna popatrzył na doktora – miał zamiar coś powiedzieć, ale się powstrzymał (S. Żeromski). – W tej chwili za rozmawiającymi rozległ się turkot powozu; droga była w tym miejscu wąską, zeszyli więc na stronę (E. Orzeszkowa).

***

Rozpuszczał je zawsze wodą gorącą, bo lubił, gdy w policzki robi się ciepło, rzewnie (K.I. Gałczyński). – Głupie są najszczęśliwsze, ponieważ nigdy nie widzą tego, co się koło nich dzieje (K.I. Gałczyński). – Ogrzać się w tej norze nie było trudno: z pieca rozchodziło się takie gorąco, że doktor co prędzej wsunął się do pokoju „panienki” (S. Żeromski). – Gdy stanął obok silnego, barczystego, ogorzałego pana domu, dwie ich postacie przedstawiły sprzeczność tak wielką, jak gdyby każdy z nich urodził się i żył na innej planecie (E. Orzeszkowa).

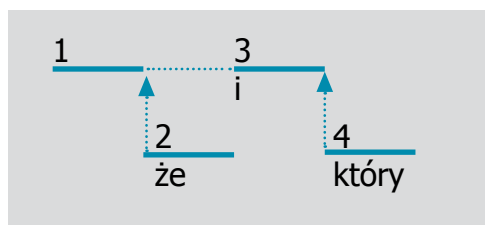
#3

Dokonaj rozbioru podanych zdań wielokrotnie złożonych. Przedstaw struktury zdań za pomocą formuł literowych oraz wykonaj wykresy

WZÓR:

Powiedział (1), że wróci za 30 minut (2) i wsiadł do autobusu (3), który zatrzymał się na przystanku (4).

Teraz drzwi uchyliły się tak cicho, jakby je kot odemknął, i Myrmidon przyniósł w zębach helikon nr 4 i mydło z zapachem olibanu. – Wszedł do korytarza i miał wrażenie, że sypnięto mu w oczy piaskiem: tak było ciemno. – Kto nie odgadnie, obowiązany jest tłuczek z pudełeczka wyjąć i dopóty tłuc się nim w głowę, aż zemdleje. – Żona mądra postępuje jak żona głupia, z tą różnicą, że jej tolerancja dla słabości męża wypływa nie z braku rozumu, ale z nadmiaru rozumu, co w gruncie rzeczy na jedno wychodzi.
(K. I. Gałczyński)

***

Żyto i pszenica miały kłosa jeszcze zielone, lecz już osypane drżącymi rożkami, których obfitość wróżyła urodzaj. – Szły one z tej samej strony, z której wracali inni, ale zboczyły znać z prostej drogi i chwilę jakąś przebyły w jednym z rosnących na wzgórzach borków. – Cholera wtedy grasowała po świecie; w naszych stronach jej jeszcze nie było, ale ludzie lękali się, aby nie przyszła... – Myślałaś wtedy pewno, że cię otwartymi ramionami spotkają i do rodziny swojej wprowadzą... – Ale wnet włożył na głowę czapkę, twarz znowu ku drodze zwrócił i poruszywszy lejcamy zawołał na konie, aby szły prędzej. – Jednak widać było, że cierpiała naprawdę; ręką dotykała piersi i gardła, w których czuła nieznośne duszenie. – Nie była to właściwie odpowiedź niegrzeczna, ale ton, jakim wymówiona została, czynił ją obojętną i trochę rubaszną.

(E. Orzeszkowa)

***

Gdy mijali budynek Partii, na którym powiewała czerwona chorągiew, stojący przy wejściu wartownik dostrzegłszy Podgórskiego począł mu dawać znaki, żeby się zatrzymał. – Trwała już wtedy pierwsza wojna światowa, lecz przemiany, które rodziły się i dojrzewały wśród bitew, nie zaznaczyły się poważniejszym śladem w życiu Kosseckiego. – Ponieważ ojca straciła jeszcze w czasie wojny, a z matką, ofiarą tyfusu, rozstała się na zawsze na pogranicznym punkcie repatriacyjnym, w Warszawie znalazła się zupełnie sama i bez środków do życia. – Marzyła wprawdzie o losie bardziej efektywnym, lecz gdy przypadł jej umiarkowany – przyjęła go za własny. (J. Andrzejewski)

***

Pobudowali też w niedługim czasie miasta i pałace lodowe, a że wszelkie ciepło groziło im zgubą, zorze polarne łapali do wielkich naczyń przezrzystych i nimi oświetlali swoje siedziby. – Usiadł więc i czekał, aż ostygnie, a gdy już gwiazdki śniegowe przestały topnieć mu na pancernych naramiennikach, chciał wstać i ruszyć w bój, lecz smar stężał mu w stawach i nie mógł nawet grzbietu wyprostować. – Nie obawiał się, że mu olej w członkach stężeje, bo go nie miał, ani że lodowe kry pod nogami mu pękną, mógł bowiem zimnym stawać się, jak chciał. – A kiedy rozmyślał nad tym, głowa mu nieco rozgrzała, więc drugi raz mury roziskrzone taranował, ale tylko dołek uczynił niewielki. (S. Lem)

***

Należało czym prędzej wysłać tam specjalnego korespondenta, ale budżet naszej gazety na to nie pozwalał, ponieważ za mało mieliśmy czytelników, a zatem za mało pieniędzy. – Zebrani są tam ci, których jeszcze pamiętam, choć z trudem

ich rozpoznaję, bo na fotografii są młodzi, inni, o których ledwie słyszałem, i jacyś, których już wcale nie znam. – Już miałem wejść do bramy, gdy kulawiec ukazał się od strony, w której był zniknął utykając na nogę prawą. – Pierwszy akt jakoś minął, ale kiedy doszło do sceny na cmentarzu, zabrakło dla mnie czaszki Yoricka, bo rekwizytor się pomylił i przygotował tylko osiem sztuk.
(S. Mrożek)

#4

Dokonaj rozbioru podanych okresów, graficznie przedstaw ich strukturę

Przyszedłem do pana kupić trąbkę, którą nazywają helikonem; trąbką, o której wspomniałem, jest mosiężna, ma głos wysoki i cenę niską.

Minęli plac Świętych Młodzianków, potem zaułek Rzezimieszków, gdzie do późna w noc przechadzali się najwięksi łotrowie miasta, potem Wieżę Lunatyków i Więzienie Królewskie, obok którego mieścił się pałac burmistrza, strzeżony przez dwa drzemiące lwy z czarnego srebra; Osiełek zauważył, że ogony lwów były skradzione.

(K. I. Gałczyński)

Odtąd Walek z babą siedział na komornym we wsi, bo służby znaleźć nie mógł; rządca wydał mu takie świadectwo, że niepodobna było zgłaszać się nawet gdziekolwiek do służby.

(S. Żeromski)

W tym gwarnym ogródku było tak ciasno, że woźnicy zabrakło miejsca do siedzenia: kierował on końmi stojąc u samego brzegu woza, a można by przypuścić, że postawę tę przybrał nie z konieczności, ale przez zalotność, dlatego aby w najkorzystniejszym świetle wydać się współtowarzyszkom podróży.

(E. Orzeszkowa)

Rozpędził się Kwarcowy, by go jednym ciosem zmiażdżyć, ten jednak ustąpił mu z drogi i pokazał dwa palce wystawione; nie wiedział Kwarcowy, co by to mogło znaczyć, ale zawrócił i – nuże na przeciwnika, lecz Baryon znowu tylko o krok mu się usunął i szybko pokazał jeden palec.

(S. Lem)

Spis zalecanych lektur

Bartnicka B., Satkiewicz H. Gramatyka języka polskiego: Podrecznik dla cudzoziemców. Warszawa, 2000.

Bartnicka-Dąbkowska B., Jaworski M., Sinielnikoff R. Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami. Warszawa, 1968.

Bąk P. Gramatyka języka polskiego. Zarys popularny. Warszawa, 1997.

Buttler D. Innowacje składniowe współczesnej polszczyzny. Warszawa, 1976.

Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej. Warszawa, 1971.

Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia – morfologia – fonologia / Red. nauk. S. Urbańczyk. Warszawa, 1994.

Grochowski M., Karolak S., Topolińska Z. Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia / pod red. Z. Topolińskiej. Warszawa, 1984.

Grzegorzczkowska R. Wykłady z polskiej składni. Warszawa, 1998.

Jodłowski S. Podstawy polskiej składni. Warszawa, 1976.

Karolak S. Zagadnienia składni ogólnej. Warszawa, 1972.

Klemensiewicz Z. Studia syntaktyczne. Wrocław, 1967.

Klemensiewicz Z. Zarys składni polskiej. Warszawa, 1969.

Nagórko A. Zarys gramatyki języka polskiego. Warszawa, 2002.

Podręczna gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1974.

Saloni Z., Świdziński M. Składnia współczesnego języka polskiego. Warszawa, 1985.

Szober S. Gramatyka języka polskiego. Warszawa, 1963.